

Tatiana Stachak Lidia Florek-Stokłosa
Ilona Tomera-Chmiel

Nasz muzyczny
elementarz

Przewodnik metodyczny dla nauczycieli

Nasz muzyczny elementarz zamieszczony jest na liście podręczników
w zalecanych przez Centrum Edukacji Artystycznej
Programach nauczania przedmiotów:
Rytmika z kształceniem słuchu oraz Zespół rytmiczny.

Nr kat.: EU 140 IA

Nasz muzyczny elementarz to pierwsza publikacja przeznaczona do zajęć rytmiki z kształceniem słuchu, adresowana do dzieci rozpoczynających naukę w wieku sześciu lat. Rozwiązania zastosowane w książce pomogą nauczycielowi przeprowadzić ucznia przez proces dydaktyczny tak, by nawet dla najmłodszych dzieci nauka była źródłem radości i satysfakcji. Zarówno zawartość, jak i układ graficzny podręcznika zostały podporządkowane tej idei. Mamy nadzieję, że zawarte w niniejszych materiałach objaśnienia oraz praktyczne wskazówki odnośnie sposobów wykorzystania książki, zachęcą do pracy z elementarzem.

Autorki

Spis treści

Wskazówki metodyczne.

1. Plansze	3
2. Rozwiązania graficzne.....	5
Ikony do ćwiczeń	
Trzy kolory - trzy części podręcznika	
Obrazkowa numeracja stron oraz znaki porządkujące w ćwiczeniach	
Główni bohaterowie	
3. Sposób realizacji wybranych tematów i ćwiczeń.....	8
Rodzaje ćwiczeń słuchowych i ich zastosowanie	
Gra w zespołach perkusyjnych	
Ćwiczenia twórcze	
4. Piosenki.....	14
My jesteśmy krasnoludki (podręcznik str. 11)	
Z popielnika na Wojtusia (str. 11)	
Chodzi lisek koło drogi (str. 27)	
Zielona Półnutka (str. 39)	
Pan Listopad (str. 55)	
Zimowa wyliczanka (str. 63)	
5. Akompaniamenty fortepianowe do ćwiczeń rytmicznych.....	17
W zamkowej wieży (podręcznik str. 40)	
Mały słoń, duży słoń (str. 51)	
Nocne stworki (str. 51)	
Taniec szkocki (str. 79)	
Budzik (str. 79)	
Walc wróżek (str. 96)	
Balerinki (str. 117)	
Etiuda (str. 117)	
Zabawa piłeczką (str. 132)	

© 2014 by Wydawnictwo EUTERPE
skr. poczt. 549, 30-950 Kraków 65, Poland
www.euterpe.pl e-mail: euterpe@euterpe.pl

Wydanie I

Wszelkie prawa zastrzeżone / All rights reserved

Redakcja: Marcin Kowalczyk
Ilustracje: Małgorzata Flis

nr kat.: EU 1401A

Wszystkie zamieszczone w podręczniku ćwiczenia nie opatrzone nazwiskiem kompozytora lub nie będące znanymi melodiami oraz akompaniamenty rytmiczne do utworów innych kompozytorów zostały skomponowane przez autorki podręcznika.

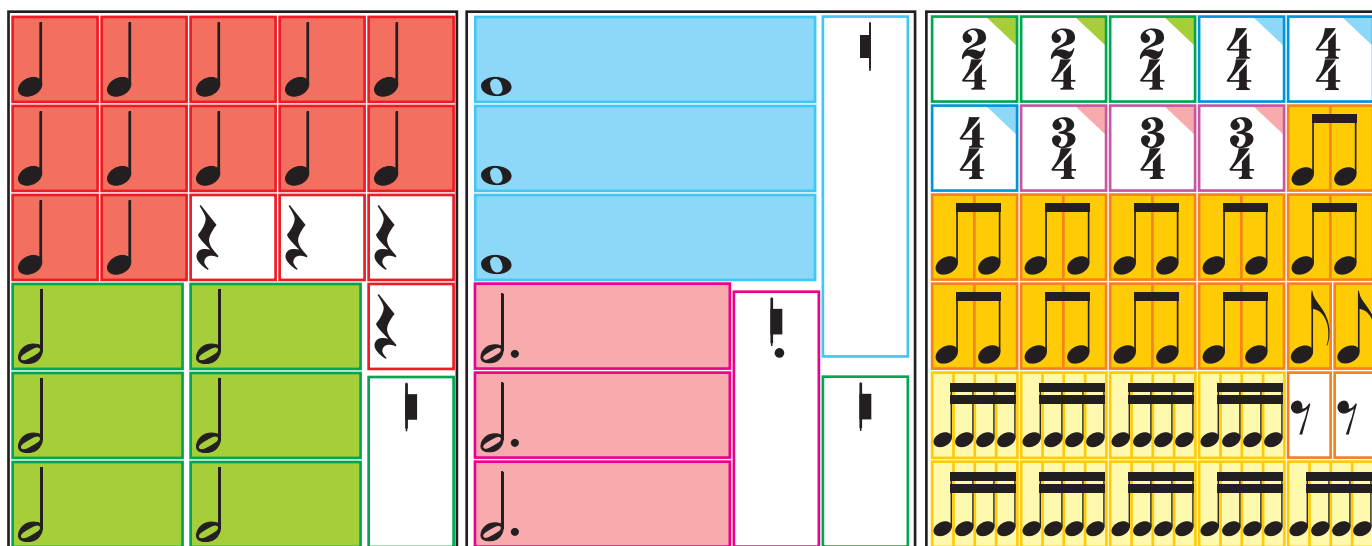
Wszystkie zamieszczone w niniejszym podręczniku utwory napisane przez autorów żyjących po roku 1945 chronione są prawem autorskim. Ich wykorzystanie w niniejszym podręczniku uregulowane jest stosownymi umowami podpisanymi pomiędzy Wydawnictwem Euterpe a ich twórcami. Kompozytorów i autorów, lub ich spadkobierców, do których nie udało się dotrzeć przed drukiem publikacji, prosimy o kontakt z wydawnictwem celem uregulowania formalności i wypłaty honorarium.

Wskazówki metodyczne

1. Plansze

Do podręcznika dołączony jest zestaw czterech plansz. Trzy z nich zawierają kartoniki z wartościami rytmicznymi i pauzami. Czwarta plansza zawiera zestaw kartoników do zabawy pamięciowej, zwanej popularnie „memory game”, polegającej na odszukiwaniu zakrytych par. Uczniowie powinni starannie wyciąć z plansz kartoniki i przynosić je na każdą lekcję (np. w sztywnej kopercie lub plastikowej koszulce). Znaki muzyczne na planszach rytmicznych przedstawione są identycznie jak w podręczniku. Te same oznaczenia pojawiają się w definicjach wartości rytmicznych i pauz, a także w różnego typu zadaniach (słuchowych, kaligraficznych). Ilustracje zamieszczone na planszach do zabawy pamięciowej również bazują na materiale z podręcznika. Obrazki pomagają zrozumieć i zapamiętać abstrakcyjne muzyczne pojęcia poprzez skojarzenia, np. słoń – klucz basowy.

Kartoniki do układanek rytmicznych i ćwiczeń słuchowych

Przykłady odniesień do kartoników rytmicznych w podręczniku

definicje

Tu mieszkają tylko dwie ćwierćnoty.

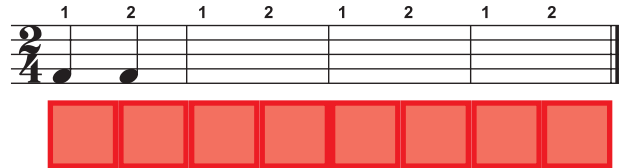
Tu też są dwie ćwierćnoty.

To jest takt $\frac{2}{4}$

ćwiczenia kaligraficzne

2 W każdym takcie zapisz dwie ćwierćnoty.

ćwiczenia słuchowe

4 Posłuchaj i rozpoznaj metrum: $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ lub $\frac{4}{4}$
Wpisz je lub ułóż kartoniki.

Kartoniki do zabawy pamięciowej

Przykłady odniesień w podręczniku

Górnie do piszemy z lasceczką w dół. *Które do Janek dobrze zapisał?*

4. Dopisz lasceczki do nuty do.

Nuta si ma lasceczkę w górę lub w dół. *Sisi ma klapnięte ucho.*

5. Dopisz lasceczki do nuty si, na zmianę w górę i w dół.

6. Napisz obok taką samą nutę.

72

SZESNASTKI

To jest szesnastka.

Szesnastka ma dwie chorągiewki.

To jest grupa szesnastkowa.

Indianin ma dwa pióra w pióropuszu.

Które szesnastki Zosia dobrze zapisała?

1. Napisz szesnastki.

112

To jest oktawa czysta.

Oktawa czysta to odległość ośmiu stopni.

2. Zaspiewaj. Zaznacz oktawy.

Cztery mile za Warszawką

Czye-ry mi-le za Wa-rszaw-ką, um ta-ra-ra, u - ha, ha!

o - ze - nił się wró-bel z ka-wką, um ta-ra-ra, u - ha, ha!

- Cztery mile za Warszawką um tarara, uha, ożenił się wróbel z kawką, um tarara, uha, ha!
- Wszystkie ptaki zaprosili, um tarara, uha, a o sówce zapomnieli, um tarara, uha, ha!
- Jak się sowa dowiedziała, um tarara, uha, w cztery konie przyjechała, um tarara, uha, ha!

129

Sposoby korzystania z kartoników podczas zajęć

- Z kartoników można korzystać niemal na każdym zajęciu, zarówno przy wprowadzaniu nowego pojęcia, jak i ćwiczeń utrwalających materiał. Każdej wartości rytmicznej odpowiada kartonik określonego koloru i kształtu, np. ćwierćnuta to czerwony kwadrat, półnuta - zielony prostokąt. Zestawianie kartoników różnej długości pomaga dzieciom zrozumieć zależności i proporcje czasowe pomiędzy wartościami rytmicznymi i pauzami.
- Praca z kartonikami ułatwia poznanie zasad prawidłowej kaligrafii (uwzględniającej właściwe odległości w zapisie wartości rytmicznych), dlatego zalecana jest w wielu zadaniach pisemnych (np. ćw. 4 str. 54).
- Kartoniki mogą być wykorzystywane w ćwiczeniach słuchowych (w poleceniach często pojawia się taka sugestia, np. ćw. 6, str. 38):
 - rozpoznając metrum lub wartości rytmiczne, zamiast zapisywać odpowiedź w zeszytych dzieci

mogą unosić w górę kartonik lub układać ciąg kartoników we właściwej kolejności.
b) zestaw kartoników rytmicznych może służyć też jako materiał do „notowania” dyktand lub uzupełnianek rytmicznych.

Metoda ta przyspiesza i usprawnia realizację ćwiczeń słuchowych, eliminuje bowiem konieczność notowania (warto pamiętać, że błędy w dyktandach i innych zadaniach słuchowych często wynikają z trudności z kaligrafią nut). Pomaga ponadto uczniom uniknąć rozkojarzenia wynikającego z nagromadzenia poleceń.

4. Kartoniki mogą służyć do układania dowolnych tematów, co daje możliwość wzbogacenia ilości zadań rytmicznych.

5. Kartoniki można też wykorzystywać w ćwiczeniach twórczych. Umożliwia to dzieciom testowanie różnych rozwiązań bez konieczności czasochłonnego zapisywania wymyślonych tematów.

6. Gra pamięciowa „memory game” uatrakcyjni zajęcia. Dzieci mogą grać w parach lub w kilkuosobowych grupach. Uczniowie po odnalezieniu pary kartoników mogą opowiedzieć innym dzieciom, jakie muzyczne elementy są na kartonikach i wyjaśnić ich znaczenie.

2. Rozwiązania graficzne

Szata graficzna książki służy temu, aby uczniowie łatwiej, szybciej oraz chętniej przyswajali podane treści.

Ikony do ćwiczeń

Z myślą o najmłodszych dzieciach, które nie potrafią jeszcze czytać, proponujemy zestaw ikon sygnalizujących określone zadania. Dzięki nim uczniowie mogą sprawnie odnaleźć wskazane przez nauczyciela ćwiczenia i przygotować się do ich realizacji. Na jednej z pierwszych lekcji warto wyjaśnić znaczenie poszczególnych rysunków.

Co znajdziesz w podręczniku

 ćwiczenia do śpiewania	 ćwiczenia słuchowe
 ćwiczenia rytmiczne	 zabawy i kolorowanki
 zadania pisemne	 zadania twórcze

W żółtych ramkach wyróżnione są w podręczniku wszystkie definicje.

Trzy kolory - trzy części podręcznika

a) Kolorystyka kolejnych części podręcznika jest powiązana z trzema porami roku:

- Jesień – kolor pomarańczowy
- Zima – niebieski
- Wiosna – zielony.

Wpływa to pozytywnie na czytelność i ułatwia orientację w podręczniku, a także porządkuje proces edukacyjny. Praca jest podzielona na etapy, po których następuje zawsze krótkie podsumowanie zdobytej wiedzy.

ĆWIERCŃUTA

To jest ćwierćnuta.

Ćwierćnuta ma laseczkę i czarną główkę.

Ćwierćnuty to wartości rytmiczne do maszerowania.

Kto maszeruje po lesie?

Zo - sia Ja - nek pie - sek

wie - wió - re - czka

16

WITAJ ZIMO

Zimowa wylicznika
muzyka: W. Kubiś
słowa: T. Śmieszny

1. Idzie sobie styczeń ścieżką, rzucił w zimą białą śnieżką. Zdjęła zima rękawiczki, uszczygnęła go w policzki. Czapka, szalik, łyżwy, sanki, to są słowa wylicznika. Rękawiczki, narty, mróz, śniegu pełen wóz.
2. Idzie styczeń na wycieczkę, nie wie, jak przeskoczyć rzeczkę. Dziesięć minut popracował, most lodowy wybudował. Czapka, szalik...
3. Usiadł styczeń koło drogi, bo mu bardzo zmarzły nogi. Zima się ulitowała ciepłe buty darowała. Czapka, szalik...

63

Zaśpiewaj piosenkę. Odszukaj trójdźwięk do-mi-sol.

Sarna

3. Którą melodię słyszysz?

122

Obrazkowa numeracja stron oraz znaki porządkujące w ćwiczeniach

W kolejnych częściach wykorzystane są symbole związane z daną porą roku, np. w jesieni: listek, jabłko, jeź. Obrazki te, oprócz walorów estetycznych, mają dwa praktyczne zastosowania:

1. Obrazkowe oznaczenie numeracji stron – symbole pojawiają się w górnym zewnętrznym rogu każdej strony, rosnąco (od jednego do pięciu). Na lewej stronie obrazki są zawsze w kolorze pory roku (np. pomarańczowy listek), zaś na prawej występują jako białe znaki na kolorowym pasku (np. biały listek na pomarańczowym tle). Oprócz numeracji obrazkowej u dołu każdej strony pojawia się też numeracja standardowa. Nauczyciel może, zamiast podawania numeru strony, polecić: „Dzieci, otwieramy książkę na stronie z trzema białymi listkami”.

Mamy nadzieję, że to rozwiązanie ułatwi korzystanie z podręcznika uczniom mniej samodzielny, którzy nie znają jeszcze cyfr, a jednocześnie sprawi, że szukanie konkretnej strony będzie dodatkową zabawą.

NUTY

To są litery: Układamy z nich słowa.

A a T t M m

O o K k lala

kot mama

To są nuty: Układamy z nich melodie.

Włoz ko - tek na plo - tek i mi - ga.

1. Napisz nuty.

8 9

2. Znaki porządkujące w ćwiczeniach słuchowych typu „Którą melodię słyszysz”, „Który rytm słyszysz”. Zamiast podawania numeru dzieci mogą szybko wskazać symbol umieszczony nad usłyszczanym przykładem, np.: „chmurka”, „parasol”. Ułatwia to komunikację uczniów z nauczycielem, a także sprawia, że ćwiczenia słuchowe – które często wywołują stres i niepokój – zyskują bardziej przyjazną formę.

5 Którą melodię słyszysz?

A

B

C

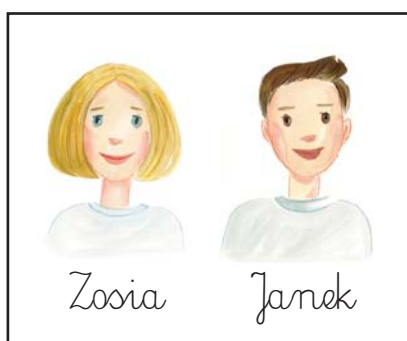
11 Który rytm słyszysz?

Główni bohaterowie

Zosia i Janek – przedstawieni na jednej z pierwszych stron elementarza – towarzyszą dzieciom w nauce (np. prezentują taktowanie, realizację ruchową wartości rytmicznych, dają przykład w zadaniach kaligraficznych). Dzięki temu rozwiązaniu forma podręcznika jest lżejsza.

3. Sposoby realizacji wybranych tematów i ćwiczeń

Poniżej znajdują Państwo pomocne wskazówki dotyczące sposobu realizacji wybranych tematów i ćwiczeń. Mamy nadzieję, że zainspirują one do twórczego korzystania z podręcznika. Ponieważ na początku nauki korzysta się zazwyczaj z metody beznutowej, zamieszczamy również kilka pomysłów na zabawy, które stanowiąc mogą uzupełnienie pierwszych lekcji. Tematy omawiane są w kolejności ich występowania w podręczniku.

DŹWIĘKI WOKÓŁ NAS

Proponujemy, aby punktem wyjścia była zabawa polegająca na prezentowaniu przez nauczyciela dźwięków, których źródłem są znane dzieciom przedmioty (dzwoneczek, szeleszcząca folia, butelka z wodą, pęk kluczy, budzik itd.) Zabawa ta może mieć formę zgadywanki: uczniowie słuchają dźwięków z zamkniętymi oczami i próbują wskazywać odpowiednie przedmioty. Można też zaproponować, aby uczniowie przynieśli na zajęcia różne przedmioty i zaprezentowali ich brzmienie, a następnie wykorzystali je do improwizacji lub jako akompaniament do zabaw ruchowych. Kolejnym krokiem może być skorzystanie z ilustracji z „ukrytymi” źródłami dźwięku (str. 3). Uczniowie mogą wspólnie odszukiwać je i omawiać ich brzmienie.

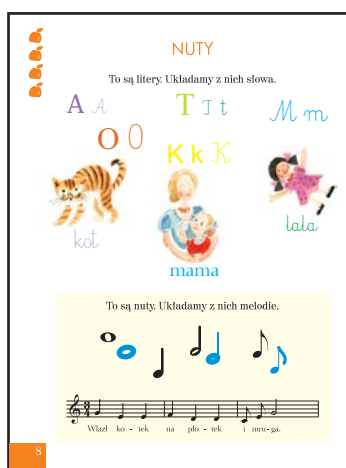

INSTRUMENTY

Podczas zajęć rytmiki powinno być wykorzystywane instrumentarium Orffa. Dlatego też już na pierwszych stronach podręcznika przedstawione są najpopularniejsze i powszechnie dostępne instrumenty perkusyjne z tej grupy. Pierwszym krokiem może być rozdanie dzieciom instrumentów i umożliwienie im eksperymentowania z ich brzmieniem. Dopiero potem polecamy wykonać ćwiczenie z podręcznika (ćw. 4, str. 7), które można realizować na różne sposoby:

- nauczyciel prezentuje brzmienie wybranego instrumentu, a uczniowie rozpoznając go wskazują odpowiedni rysunek
- dzieci samodzielnie dopasowują instrumenty do ilustracji wskazanych przez nauczyciela.

Zachęcamy nauczycieli, aby instrumenty perkusyjne wykorzystywać możliwie najczęściej – jako akompaniament do piosenek, do realizacji tematów rytmicznych, improwizacji czy tworzenia ilustracji muzycznych, np. w tematach „Głośno i cicho”, „Szybko i wolno”. W podręczniku zamieszczamy też utwory do wykonania w zespole perkusyjnym przy akompaniamencie fortepianu (np. ćw. 9, str. 40). Partię fortepianu znajdują Państwo na dalszych stronach niniejszego Przewodnika.

NUTY

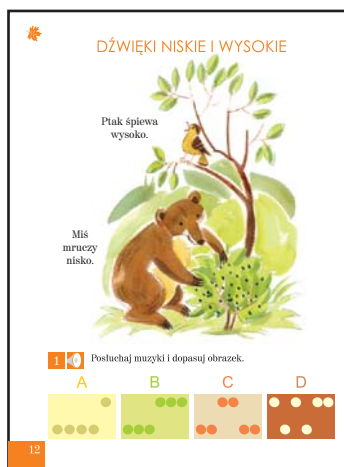
Na każdym etapie pracy, a szczególnie podczas wprowadzania abstrakcyjnych i trudnych zagadnień, warto odwoływać się do zjawisk znanych dzieciom. Mimo, że sześciolatki nie potrafią czytać, to znają litery i wiedzą, że wykorzystuje się je do notacji tekstu mówionego. Dlatego też, wprowadzając pojęcie nut, porównujemy ich funkcję do funkcji liter. Przy prezentacji zarówno liter, jak i nut zamieszczamy zarówno ich notację „drukowaną” jak i „pisaną”, aby już na początku nauki zwrócić uwagę na istniejące różnice. Od tego momentu

w podręczniku pojawiać się będzie spora ilość ćwiczeń kaligraficznych. Początkowo stosujemy duży format nut i pięciolinii, a wiele ćwiczeń polega na pisaniu „po śladzie”. Wszystkie zadania kaligraficzne oraz zabawy pisemne, takie jak kolorowanki, labirynty, łączenie liniami, mają na celu – oprócz utrwalania wiadomości – rozwój manualnych umiejętności dzieci.

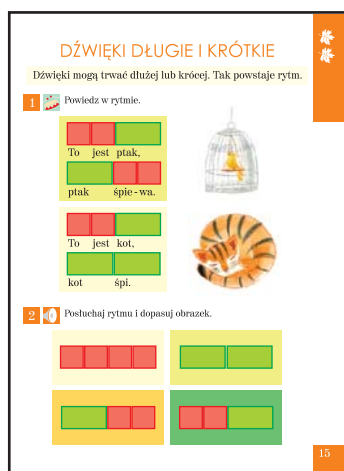
PULS

Zapoznając dzieci z pojęciem pulsu muzycznego, wykorzystujemy skojarzenie z równo tykającym zegarem. Ilustracja na str. 10 może być pretekstem do zabawy, w której dzieci, udając wskazówki, w równym pulsie przesuwiają palec kolejno z godziny na godzinę. Ważne jest, aby ćwiczenie powtórzyć kilka razy, proponując za każdym razem inne tempo. Ilustrujemy w ten sposób zasadę, że puls – choć raz jest wolny, a innym razem szybki – zawsze pozostaje równy.

DŹWIĘKI WYSOKIE I NISKIE

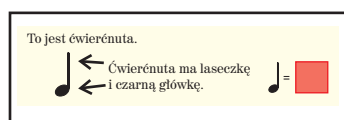
Wprowadzanie pojęcia dźwięków różnej wysokości proponujemy rozpocząć od zabaw słuchowo-ruchowych przy akompaniamencie fortepianu. Nauczyciel powinien improwizować lub wybierać odpowiednie utwory z literatury fortepianowej. Jednym z ćwiczeń może być zabawa w ptaszki i niedźwiedzie, podczas której uczniowie reagują ruchem na zmiany rejestrów, np. słysząc dźwięki w górnym rejestrze, stają na palcach lub biegają, a w dolnym – spacerują wolno, ciężko lub przykucają i dotykają rękami podłogi. Do tej zabawy nawiązuje zamieszczona w tym temacie ilustracja. Temat dźwięków niskich i wysokich może być pierwszym krokiem w kształtowaniu słuchu wysokościowego. Służy temu ćwiczenie polegające na wysłuchaniu zaimprovizowanej przez nauczyciela kilkudziesięciu melodi i dopasowaniu do niej odpowiedniego rysunku (ćw. 1, str. 12).

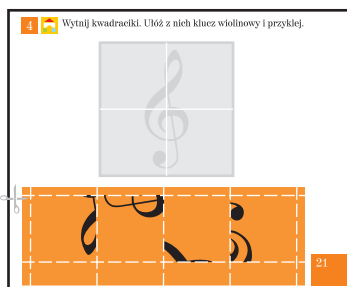

W temacie DŹWIĘKI DŁUGIE I KRÓTKIE wprowadzamy figury geometryczne – czerwony kwadrat i zielony prostokąt, które obrazują dźwięki różnej długości. Uzupełnieniem zaproponowanego rytmu jest tekst ułatwiający jego zapamiętanie i wykonanie. Mimo, że dzieci nie znają jeszcze wartości rytmicznych, ani ich graficznej notacji mogą już bawić się rytmem, rozróżniać i wskazywać dźwięki różnej długości (np. ćw. 2 str. 15).

ĆWIERĆNUTA

Naturalną konsekwencją wcześniejszego tematu jest nazwanie zjawisk, które poznały dzieci na poprzednich zajęciach. Czerwony kwadrat zostaje zastąpiony znakiem ćwierćnuty. Kolejne wartości rytmiczne również ilustrowane będą za pomocą figur geometrycznych, odpowiednio dłuższych (półnuta, cała nuta) lub krótszych (ósemka, szesnastka).

KLUCZE MUZYCZNE

Po przedstawieniu klucza wiolinowego i basowego oraz zasygnalizowaniu ich funkcji skupiamy się na kształceniu umiejętności zapisywania klucza wiolinowego. Służy temu obszerny dział ćwiczeń kaligraficznych. Nowatorskim pomysłem jest wycinanka, która pozwoli osiągnąć sukces nawet najsłabszemu manualnie uczniowi, który nie będzie potrafił prawidłowo kaligrafować klucza (ćw. 4, str. 21).

TAKT $\frac{2}{4}$

We wszystkich tematach wprowadzających nowe metrum lub wartości rytmiczne stosujemy stałe elementy:

- ilustracje przedstawiające pokoiki wypełnione wartościami rytmicznymi
- duże oraz małe ruchy taktowania
- w przypadku wartości rytmicznych sposób ich ruchowej realizacji (półnuta, cała nuta, półnuta z kropką)
- ćwiczenia kaligraficzne, poprzedzone zaprezentowaniem notacji prawidłowej i błędnej (uczniowie mają tendencję do zbytowego zacieśniania lub rozsuwania nut). To pretekst, aby nauczyciel wskazał najczęściej popełniane błędy i omówił je jeszcze przed przystąpieniem do zadań kaligraficznych.

DZWONKI CHROMATYCZNE

Ważną pomocą dydaktyczną, zarówno podczas pracy na lekcji, jak i w domu, są dzwonki chromatyczne. Jest to niedrogi instrument, dlatego warto zalecić, aby każdy uczeń posiadał własne dzwonki. W podręczniku nowe dźwięki zawsze przedstawiamy na klawiaturze fortepianu.

Ponieważ jednak nie każde dziecko ma dostęp do tego instrumentu, dzwonki są doskonałym zamiennikiem. Dzwonki pomagają ponadto w prawidłowej intonacji dźwięków, umożliwiają samodzielne przygotowanie ćwiczeń solfeżowych, korektę zadań słuchowych itp. Szczególnie ważne jest to w przypadku uczniów z klasy wiolonczeli, instrumentów dętych czy perkusji. Dzwonki można też wykorzystać do zadań twórczych, improwizacji, gry w zespołach i prostych akompaniamentów, np. ćw. 1, str. 29 oraz ćw. 3, str. 52. Ze względu na wiele zalet polecamy wykorzystywać je na lekcjach możliwie najczęściej.

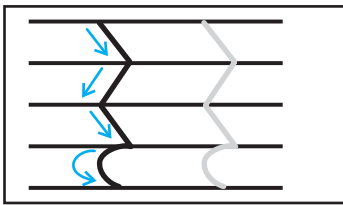
NUTA SOL

We wszystkich tematach wprowadzających nowe dźwięki stosujemy stałe elementy:

- prezentacja nowego dźwięku na pięciolinii i klawiaturze
- rebus
- kaligrafia nowej nuty
- ćwiczenia solfeżowe
- zadania słuchowe melodyczne lub melodyczno-rytmiczne.

Elementem, na który dzieci zawsze reagują bardzo pozytywnie jest skojarzenie nazwy dźwięku z przedmiotem, w którego nazwie pojawia się nazwa nuty. Dzięki temu dzieci łatwiej ją zapamiętują i chętniej się uczą.

PAUZA ĆWIERĆNUTOWA

Forma pisana znaku pauzy ćwierćnutowej zaproponowana w ćwiczeniu kaligraficznym (ćw. 3, str. 35) różni się nieco od jej formy drukowanej. Stosujemy to rozwiązanie, aby ułatwić uczniom pisanie tego trudnego znaku (dodatkową pomocą są strzałki).

CO JUŻ UMIEMY

1 Klucz wiolonowy. Które klucze wiolonowe są dobrze zapisane?

2 Wartości rytmiczne. Połącz linie wartości rytmiczne z pauzami.

3 Wpisz metrum.

Metrum

61

Na końcu każdej części podręcznika znajduje się rozdział podsumowujący CO JUŻ UMIEMY. W odróżnieniu od zwykłych i stosowanych najczęściej testów sprawdzających proponujemy formę zabawy. Aby ułatwić dzieciom realizację zadań, obok ćwiczeń zamieszczamy skrótowe podsumowanie wiadomości (w żółtych ramkach).

1 Wytnij kwadraciki. Niektóre z nich obróć do góry nogami i wklej tak, aby powstał wzór.

wzór

LASECZKI W GÓRĘ I W DÓŁ

Uczniowie często mają problem z zapamiętaniem reguł dotyczących notacji nut z laseczkami w górę i w dół, a także z ich prawidłową kaligrafią. W tym rozdziale znajduje się kilka pomysłów, które poprzez pobudzenie wyobraźni i wywołanie skojarzeń, pomagają w zrozumieniu i utrwaleniu zasad:

- wycinanka – zabawa polega na wycięciu kilku kwadratów z umieszczonymi na nich nutami, a następnie odwróceniu niektórych „do góry nogami” tak, aby otrzymać zaproponowany w podręczniku wzór (ćw. 1, str. 70). Wnioskiem powinno być stwierdzenie, że niezależnie od kierunku laseczki, kształt nuty pozostaje bez zmian.
- podczas objaśniania zasady notacji nuty si, która może mieć laseczkę w górę lub w dół, wykorzystujemy ilustrację z pieskiem Sisi (poznany wcześniej – podczas wprowadzania nuty si – ma wyraźnie klapnięte jedno ucho, str. 72).

Nuta si ma laseczkę w górę lub w dół.

Sisi ma klapnięte ucho.

Tak oznaczamy półton: ✓

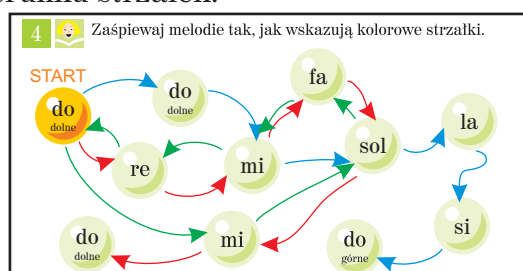
Tak oznaczamy cały ton: ✓

PÓŁTON I CAŁY TON

Zachęcamy, by ilustracja przedstawiająca trzymające się za ręce dzieci stała się punktem wyjścia do zabaw ruchowych (str. 90). Na przykład: dzieci poruszają się w parach po sali w rytm improwizowanej muzyki, a na sygnał nauczyciela rozpoznają wskazany interwał (półton lub cały ton)

TRÓJDŹWIĘKI WESOŁE I SMUTNE

Nowatorskim pomysłem jest zamieszczone w tym temacie ćwiczenie solfeżowe (ćw. 4, str. 124). Istnieje wiele możliwości jego realizacji. Należy wybrać jeden z trzech kolorów i śpiewać melodie zgodnie z kierunkiem strzałek, w wolnym tempie, np. równymi ćwierćnutami. W trudniejszej wersji można zaproponować uczniom zrytmizowanie melodii (z wykorzystaniem poznanych wartości rytmicznych), a na koniec jej zapisanie w zeszytcie. Kolejnym wariantem jest wykonanie melodii w kierunku przeciwnym do kierunku strzałek.

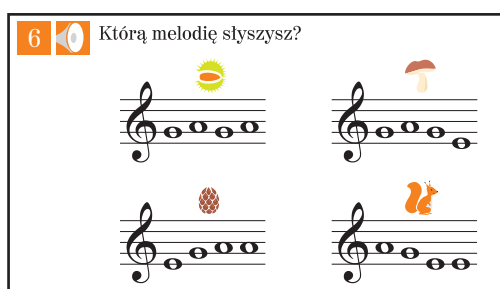
Rodzaje ćwiczeń słuchowych i ich zastosowanie

Ćwiczenia słuchowe zazwyczaj wywołują u dzieci stres. Często z tego właśnie powodu, a nie na skutek braku umiejętności, popełniają one błędy w ich realizacji. Z czasem prowadzić to może do psychicznej blokady, która zgodnie z zasadą błędnego koła powoduje kolejne utrwalające ją niepowodzenia. Dlatego ważne jest, aby ćwiczenia słuchowe miały przyjazną formę, a nawet przypominały zabawę. W podręczniku zamiast najpopularniejszych i powszechnie stosowanych dyktand proponujemy różnego rodzaju ćwiczenia słuchowych, zawierające ułatwienia i podpowiedzi. Daje to uczniom szansę na odniesienie pierwszych sukcesów. Forma ćwiczeń umożliwia, poza wykorzystania ich zgodnie z sugestią w elementarzu, zastosowanie wielu własnych jego wariantów i elastyczne dopasowanie do możliwości konkretnej grupy uczniów. O tempie wykonania ćwiczeń oraz ilości powtórzeń decyduje nauczyciel. Każde z tych ćwiczeń można wykorzystywać wielokrotnie, zmieniając za każdym razem nieco ich formułę, np. raz jako wybierankę, innym razem jako numerowaną lub korektę. Kilka naszych propozycji przedstawiamy poniżej.

1. „Którą melodię słyszysz?” To ćwiczenie polega na wybieraniu usłyszonej melodii z dwóch lub większej ilości przykładów. Warto rozpocząć od ich zaśpiewania (indywidualnie lub w grupie). Prócz formy wybieranki, ćwiczenia te można wykorzystać jako:

- materiał do ćwiczeń typu numerowanek, polegających na ustaleniu kolejności przykładów wykonanych przez nauczyciela (ciąg dwóch, trzech lub czterech melodii).
- zadanie typu: „prawda czy fałsz”: uczeń słucha i porównuje melodię z konkretnym, wskazanym przez nauczyciela przykładem, aby na końcu stwierdzić czy odtworzony on został wiernie, czy z pewnymi zmianami
- materiał do korekt: uczeń po wysłuchaniu konkretnej wskazanej przez nauczyciela melodii, wskazuje zmianę, a następnie przepisuje przykład do zeszytu w poprawionej formie.

Zaletą ćwiczeń z podanymi przykładami jest brak konieczności kaligrafowania nut, co pozwala uczniowi skupić się na meritum ćwiczenia (rozpoznawaniu wysokości dźwięków, lub rytmu). Warto zdać sobie sprawę z tego, że to problemy z kaligrafią często generują błędy w dyktandach, utrwalając w uczniu błędne poczucie niedostatku lub nawet braku zdolności muzycznych.

2. „Który rytm słyszysz?” W tym ćwiczeniu, analogicznie do zadań melodycznych, uczniowie po wysłuchaniu przykładu rytmicznego i porównaniu z przykładami z podręcznika wskazują ten właściwy. Rytm może być wykonywany na fortepianie, instrumentach perkusyjnych lub może zostać wyklaskane przez nauczyciela. Warianty ćwiczeń rytmicznych są identyczne, jak te opisane w punkcie powyżej.

3. „Posłuchaj i wpisz nuty”. Kolejnym rodzajem zadania jest forma bardzo prostego dyktanda, polegającego na uzupełnieniu kilku brakujących nut w łańcuszku dźwięków (bez rytmu) lub w zapisanej zrytmizowanej melodii. W tym drugim przypadku, aby ułatwić realizację zadania w brakujących taktach podany jest rytm (w postaci figur geometrycznych odpowiadających określonym wartościom rytmicznym). Uczeń dzięki temu ma bardzo sprecyzowane zadanie

i koncentruje się tylko na rozpoznawaniu wysokości dźwięków (np. ćw. 8B, str. 69). Zadanie to jest nieco trudniejsze od ćwiczeń typu „wybieranki”, ponieważ wymaga od ucznia nie tylko rozpoznania właściwych dźwięków, ale również ich zapisania. Tego typu zadania to materiał przygotowawczy do samodzielnego pisania dyktand melodyczno-rytmicznych.

4. „Posłuchaj i uzupełnij rytm” – analogicznie do uzupełnianek melodycznych ćwiczenia te to przykład pierwszych bardzo prostych dyktand rytmicznych. Aby ułatwić dzieciom prawidłowy zapis, nad taktami dodane jest liczenie, a takty lub fragmenty taktów, które należy uzupełnić, oznaczone są kolorowymi polami. W trudniejszej wersji nauczyciel zamiast stukania rytmu może wykonać melodię, co przygotowuje do realizacji dyktand melodyczno-rytmicznych.

Gra w zespołach perkusyjnych

Jedną z ważniejszych cech instrumentalisty jest umiejętność współpracy z innymi muzykami. Dlatego warto tę umiejętność kształcić od początku edukacji. Gra w zespole rozwija poczucie rytmu, dyscyplinuje, uczy szacunku do innych, ale również cieszy i uatrakcyjnia zajęcia. Dlatego w elementarzu zamieszczamy kilka utworów przeznaczonych do wspólnego muzykowania. Mają one formę dwugłosowych akompaniamentów rytmicznych do wykonywanego przez nauczyciela na fortepianie utworu (partia nauczyciela znajduje się w niniejszym Przewodniku). Kompozycje mają ilustracyjny charakter, wyrazisty nastrój i styl. We wszystkich przykładach sugerujemy użycie konkretnych instrumentów perkusyjnych, lecz nie należy traktować tego obligatoryjnie. Charakter utworów umożliwia ich wykorzystywanie również jako tło do interpretacji ruchowych lub improwizacji. Rozwijanie umiejętności gry kameralnej, na którą kładziemy nacisk w elementarzu zakłada również nowa Podstawa Programowa.

Zadania twórcze

Istotnym celem nauczania wymienianym w nowej Podstawie Programowej jest rozwijanie dziecięcej inwencji, spontaniczności oraz umiejętności twórczego wykorzystywania zdobytej wiedzy i umiejętności. W elementarzu założenie to realizowane jest z żelazną konsekwencją. W wielu rozdziałach proponowane są ćwiczenia i zabawy, w których uczniowie tworzą własne tematy rytmiczne lub melodie, korzystając ze zdobytej wiedzy. Większość zadań zawiera podpowiedzi uniemożliwiające popełnienie błędów. Na przykład w ćwiczeniu 5 na str. 59 uczeń ma do dyspozycji kilka taktów. Bez względu na to, który wybierze zawsze otrzyma harmonijnie brzmiącą melodię. Podobnym ćwiczeniem jest zabawa rytmiczna polegająca na układaniu tematu z tekstem, w którym takty zestawione w dowolnej kolejności zawsze do siebie pasują (ćw. 9 str. 77).

4. Piosenki

W tej części Przewodnika znajdują Państwo zapis nutowy piosenek zamieszczonych w podręczniku bądź w wersjach niepełnych, bądź metodą beznutową.

Lista piosenek:

My jesteśmy krasnoludki
Z popielnika na Wojtusia
Chodzi lisek koło drogi
Zielona Półnutka
Pan Listopad
Zimowa wyliczanka

My jesteśmy krasnoludki

5

My je - ste - śmy kra - sno - lud - ki, hop sa sa, hop sa sa.
Pod grzy - bka - mi ma - my bud - ki, hop sa sa, hop sa sa.

Z popielnika na Wojtusia

5

Z po - piel - ni - ka na Woj - tu - sia i - skie - recz - ka mru - ga:
Chodź o - po - wiem ci ba - jecz - kę, baj - ka bę - dzie dłu - ga.

Chodzi lisek koło drogi

9

Ch - dzi li - sek ko - ło dro - gi, ci - chu - teń - ko sta - wia no - gi.
Ci - chu - teń - ko się za - kra - da nic ni - ko - mu nie po - wia - da.

Zielona Półnutka

muzyka: B. Kolago, słowa: D. Gellner

Ja je - stem Zie - lo - na Pół - nu - tka w zie - lo - nych skar - pe - tkach i
lo - ny mam no - sek i o - czy, zie - lo - ny, zie - lo - ny war -
4 but - kach, w su - kien - ce zie - lo - nej jak li - stek, Pół -
ko - czyk, zie - lo - ne mam nó - żki i rę - ce, zie -
7 nu - tka in - na niż wszy - stkie. Zie
lo - ne sło - wa w pio - - - - - sen - ce.

Pan Listopad

muzyka: K. Kwiatkowska
słowa: Z. Holska-Albekier

1. Pan Li - sto - pad gra na ba - sie: dy - lu, dy - lu, bum!
5 Na je - sien - nym gra - niu zna się tra - wką do - tknął strun.
9 We - so - ło gra mu - zy - ka! Pa - da deszcz.
13 Świerszcz za ko - mi - nem cy - ka. Tańcz, gdy chcesz.

1. Pan Listopad gra na basie:
dylu, dylu, bum!
Na jesiennym graniu zna się
trawką dotknął strun.
ref.: Wesoło gra muzyka!
Pada deszcz.
Świerszcz za kominem cyka.
Tańcz gdy chcesz.

2. Pan Listopad gra na bębnie:
bara, bara, bam!
Z deszczem puka, równo, pięknie
koncert daje nam.
ref.: Wesoło gra muzyka....

3. Pan Listopad gra na flecie:
Fiju, fiju, fiu!
Z liści złotych ma berecik,
a kubraczek z nut.
ref.: Wesoło gra muzyka....

Zimowa wyliczaka

muzyka: W. Kaleta, słowa: P. Smoczyński

1. I - dzie so - bie sty - czeń ście - żką, rzu - cił w zi - mę bia - ła śnie - żką.
5. Zdję - ła zi - ma rę - ka - wi - czki, u - szczy - pnę - ła go w po - li - czki.
9. Cza - pka, sza - lik, ły - żywy, san - ki, to są sło - wa wy - li - czan - ki.
13. Rę - ka - wi - czki, nar - ty, mróz, śnie - gu pe - łą wóz.

1. Idzie sobie styczeń ścieżką,
rzucił w zimę białą śnieżką.
Zdjęła zima rękawiczki,
uszczypnęła go w policzki.
Czapka, szalik, łyżwy, sanki,
to są słowa wyliczanki.
Rękawiczki, narty, mróz,
śniegu pełen wóz.
2. Idzie styczeń na wycieczkę,
nie wie, jak przeskoczyć rzeczkę.
Dziesięć minut popracował,
most lodowy wybudował.
Czapka, szalik...
3. Usiadł styczeń koło drogi,
bo mu bardzo zmarzły nogi.
Zima się ulitowała
ciepłe buty darowała.
Czapka, szalik...

5. Akompaniamenty fortepianowe do ćwiczeń rytmicznych

W tej części Przewodnika znajdują Państwo akompaniamenty fortepianowe do zamieszczonych w podręczniku zabaw rytmicznych.

Lista akompaniamentów:

W zamkowej wieży
Mały słonik, duży słoń
Nocne stworki
Taniec szkocki
Budzik
Walc wrózek
Balerinki
Etiuda
Zabawa piłeczką

W zamkowej wieży

akomp. fort. A. Lasko

Musical score for 'W zamkowej wieży' in 2/4 time. The score consists of three staves: two for the piano accompaniment and one for the vocal line. The piano part features a simple harmonic accompaniment with chords and moving lines in both hands. The vocal line has two first and second endings. The key signature has one sharp (F#).

Mały słonik, duży słoń

akomp. fort. A. Lasko

Musical score for 'Mały słonik, duży słoń' in 4/4 time. The score consists of three staves: two for the piano accompaniment and one for the vocal line. The piano part features a simple harmonic accompaniment with chords and moving lines in both hands. The vocal line has a melody with some slurs and accents. The key signature has two sharps (F# and C#). Dynamics include *mf* and *p*. Fingerings are indicated with numbers 1-5.

Nocne stworki

akomp. fort. A. Lasko

Measures 1-5 of the piece 'Nocne stworki'. The score is in 4/4 time. The upper system consists of a grand staff with a treble and bass clef. The treble clef part features a melodic line with a triplet of eighth notes in measures 1, 2, and 3, and a quarter note followed by an eighth note in measure 4. The bass clef part provides a steady accompaniment of quarter notes. Measure 5 shows a whole note in the treble and a half note in the bass.

Measures 6-10 of the piece 'Nocne stworki'. The score continues in 4/4 time. The upper system shows a grand staff. The treble clef part has a triplet of eighth notes in measures 6 and 7, followed by rests in measures 8, 9, and 10. The bass clef part continues with quarter notes in measures 6 and 7, then rests in measures 8, 9, and 10. A final bass line with a '2' below it is shown at the bottom of the system.

Taniec szkocki

akomp. fort. J. N. Hummel

Measures 1-4 of the piece 'Taniec szkocki'. The score is in 2/4 time. The upper system consists of a grand staff. The treble clef part features a rhythmic melody of eighth notes. The bass clef part provides a accompaniment of chords and eighth notes.

Measures 5-8 of the piece 'Taniec szkocki'. The score continues in 2/4 time. The upper system shows a grand staff. The treble clef part continues with eighth notes. The bass clef part continues with chords and eighth notes. Measure 8 ends with a double bar line.

Walc wróżek

akomp. fort. A. Lasko

The musical score is written in 3/4 time and consists of four systems of music. Each system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part is written in treble and bass clefs. The vocal line is written in a single staff. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings. The first system starts with a measure number '1' and includes dynamic markings 'p.' and 'f' with hairpins. The second system starts with a measure number '5'. The third system starts with a measure number '9' and includes dynamic markings 'p.' and 'f' with hairpins. The fourth system starts with a measure number '13' and includes dynamic markings 'p.' and 'f' with hairpins. The score concludes with a double bar line and a final asterisk.

1

p. *f* *f*

p. * *p.* * *simile* *p.*

5

9

f *f*

13

p. *f* *f* *

Balerinki

akomp. fort. A. Lasko

The first system of the musical score for 'Balerinki' consists of five measures. It features a 2/4 time signature and a key signature of one sharp (F#). The score is written for piano with three staves: two for the right hand and one for the left hand. The right hand plays a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the left hand provides harmonic support with chords and moving bass lines.

The second system of the musical score for 'Balerinki' consists of five measures, starting with a measure number '6'. It continues the melodic and harmonic themes from the first system. The piece concludes with a double bar line, a 'Fine' marking, and a 'D.C. al Fine' instruction. A triplet of eighth notes is marked with a '3' and a 'f' (forte) dynamic.

Etiuda

akomp. fort. C. Czerny

The first system of the musical score for 'Etiuda' consists of four measures. It is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The score is for piano with three staves. The right hand plays a continuous eighth-note pattern, while the left hand plays a steady bass line of chords.

The second system of the musical score for 'Etiuda' consists of four measures, starting with a measure number '5'. It continues the eighth-note pattern in the right hand and the chordal bass line in the left hand, ending with a double bar line.

Zabawa piłeczką

akomp. fort. T. Stachak

Musical notation for measures 1-6. The score is in 4/4 time. The upper system consists of two staves: the top staff has a treble clef and the bottom staff has a bass clef. The lower system consists of two staves: the top staff has a treble clef and the bottom staff has a bass clef. The music features a simple melody in the upper staves and a rhythmic accompaniment in the lower staves.

Musical notation for measures 7-11. The score continues from the previous system. The upper system consists of two staves: the top staff has a treble clef and the bottom staff has a bass clef. The lower system consists of two staves: the top staff has a treble clef and the bottom staff has a bass clef. The music features a simple melody in the upper staves and a rhythmic accompaniment in the lower staves.

Musical notation for measures 12-15. The score continues from the previous system. The upper system consists of two staves: the top staff has a treble clef and the bottom staff has a bass clef. The lower system consists of two staves: the top staff has a treble clef and the bottom staff has a bass clef. The music features a simple melody in the upper staves and a rhythmic accompaniment in the lower staves. The piece concludes with a double bar line at the end of measure 15.

Wydawnictwo Euterpe poleca również inne podręczniki oraz materiały pomocnicze do kształcenie słuchu z rytmiką oraz audycje muzyczne z kształceniem słuchu:

Nasza muzyka cz. I-VI

zeszyty nutowe

Nowy solfeż

